

СУББАТЫ

ՉՈՐՏԱՐԵՐԵՐԴԻ ԵՐՐՈՅԻ ԹՈՒՈՅ

РЕГЛАМЕНТ РЕГУСТУ

ԶՄԻՒՆԻԱ , 23 Եղիմքերի ,

Յայտնի է բարեսէք հասարակութեանը Ար
շլաշտի Երարագիւան խաղաղասէք և անկողմնասէք
Ընթացքը որուն հետեւցաւ ի սկզբանէ անարի՝
հրատարակելով միշտ իւր էջոցը մէջ երկու կամ
առելի անձանց տարբեր գաղափարները միւնոյն
նիւթոց վայօք։ Այլև շատ անգամ զբուցած
և գրած եմք լրագրոյս միջոցաւ թէ, օրինաւոր
վճարանութիւնները, որ գաղափարաց խաղաղա-
կան մաքառումնէ, իիստ օգտակար են մարդոց յի
իմացականութիւնը զարգացընելու և սրելու հա-
մար՝ երբոր հակառակորդները փոփոխակի առանց
կրից և յամառ ութեան, և օրինաւոր պատճառ-
ներով յառաջ կրդնեն իրենց ներքին համալումը՝
որով անտարակոյս Ճմարտութիւնը շուտով երե-
ան կելէ։

ՎՀա այս օրինակի վեհանձնական նպատակաւ
եղած վիճաբանութիւններն են միայն, որ փա-
փակ ելի է մեզ հաջրդ ել մեր ընթերցողացը և
անոնց ողջումիտ դատարկութեանը ներքեւ դնել-
անմեաս պահելով միշտ Արշակունյաց չեզ վիճակը
այսպիսի պարագայից մէջ:

Այս համառօտ ազգասիրական յորդորէն և
ազգարարութենէն ետե, կըպսրտաւորի մք ՚ի լցո
ընծայել հետեւալ յօդուածը, զոր յարգոյ աղջ
Ուտթէսս Ու. Դալֆ. Ծյլտեանց յուղարկած
է մեզ ՚ի կառանդնուալուայ, աղաչելալ որ հրա-
տարակել մք զայն լրագրայ միջոցաւ .

Արդ այս հրատակաբառի չէ Աշխարհական Արարատի մաս
կատանգնուածովիս, 25 Հոկտեմբերի 1851:

Վզգային բարեւցն ունեցած անձնանուեր փոյ
թե ընիդ, անոր բարգաւառմանացը տարած աշխոյժ
հոգատարութիւնիդ և անոնց արգելքներուն
առաջը առնելու համար ցուցրացած եռանդուն
ջանքերնիդ արդէն լու ճանցած ըլլալս, թէ.
պէտե ակամայ բայց ցաւալի որորիւ կըբռնաւ
դատիմ ներկայիս հրատարակութը խնդրել ձեր
ազգամիաւթենէն, որ յիրաւի պատճառ պիտի
ըլլայ խելացիի մը անխոհեմութեամբն ու ան-
գուշութեամբը յանիրաւի ու խիստ ոչինչ տեղը
անմեղի մը վրայ ըլլուած ծանր զբարտութեանց
առաջը առնելու և նաև գուցէ պատճառ տուողը
ուրիշ տալիքներին զգուշացնելու . որուն՝ պատ-
ուական օրագրիդ գործի մը գտնուած ըլլալս՝ այս
պիսի ազգային բարիքները իրեն անհրաժեշտութեանց
պարտը մը սեղած ըլլալուն ապացոյց մըն ալ-
եւելցնելով՝ անշուշտ մեծ պատիւ պիտի բերէ
իւր արժանահամբաւ անուանը՝ ողջամիս ազգա-
սիրաց սուջին :

Այս է Հայութան լուսաբրոյն՝ իւր սեպտեմբեռ
11 թիւ 29-81 թերթին մէջ՝ ինչպէս կ'ըսեն.
յօնք մը շինեմ ըսելու դիտաւորութեամբ աչք
մը հանած ըլլալը՝ Վասնի հրատարակիչը կ'առ
բից Ունձուսուն գիւղին գպատանել վայ խօ
ուլով և թէ վարժագետին ու թէ աշակերտներ
րուն աշխատութիւնները ըստ արքանցին անկեղծ
ծութեամբ գովիլ լին ետե՛ գոյ ցէ իր շատ խօսիլ
կրնալը և վերացական խորհրդածութիւններով
ու ինքնայօրէն հետեւ թիւններով թէ թթեր կա
րենալ լիցուննելը հոս ալ հասկցնելու զիլավ, և
կամ ի՞նչ աստիճան բաներու նախանձայոյդ ու
մանր նկատման նըներ (պիտիան) ունենալը (եթե
ոչ առ երեսս և ՚ի ցցց ալլոց) յայտնելու դի
տուորութեամբ իր բավկան ալ էզ մը հնա տեղ
չունեցած խորհրդածութիւններ կ'եւելցնէ ու
կ'ակսի սուրբ Վիրքը ովկ և որպիսի անձինք կար
դաւ հարկ ըլլալը քարոզիլ իբրև նոր և ամենա
չգիտցած մէկ բանը. և գպարոցներուն մէջ ամեն
նեին սուրբ Վիրք անունով գիրք մը տղոց ձեռք

տալը պէտքի բան ըլլալը և մանաւանդ վնասայր
ու եկեղեցւոյ հրամանին դէմ ըլլալը և մէկու
մը սյո ընելով մէծագէս մնաց տէր եզած ըլլ
լուլը զուրցելով խօսքին կարգին կըբերէ , և տրաց
քէրականութիւնը լամինացն ետեւ , միանգամայն
և մէջի եղածներուն ՚ի մանկութենէ ընտելացած
ու տեղեակ ըլլալու մոսք , գրաբարի վարժութե
լուծման և որոշման համար ձեռքբերնին սուրբ
Վիրը տրուիլ իր զիւուն անյարմար ու մանաւանդ
թէ վնասայր գատելով խօսքը կըդարձունէ վար-
ժագիտին ու կըսէ :

“Ուրբե եկեղեցին մէզի կըսորվեցրեէ թէ ո՞չ
յարդ և ակնածութիւն ընելու է սուրբ գրոց .
երբ սուրբ Աչ ետարան կարդացու ելու ժամանաւ
կը եկեղեցական անձը մերկ ձեռաօք անդամուրբ
Աշետարանը ջըռներ , մաքուր և գործարուն
կուտառվ կըբանէ . երկու բազմ մամկը կըվասի ի . սար-
կուտագը Ճողովագեան Երիշ-Ղաջու-Ղամիշ ը-արու-
կ'ըսէ . ժողովաւրդը ստքի վայ և գլու խնին բաց՝
անանի մասիկ կ'ընեն . Արդեօք այսպիսի գիրք մը
լիքուի վարդութեն համար անխտիք տղոցը ձեռքը
տալը անոր յարդութիւնը պահելէ մի”:

“Այս ինչպէս համարձակելի է անվտած տղայոց
ձեռքը անանկ գիրք մը տալ, որուն միտքը ծուռ
հասկընութ հաւատոյ վասնդ բերելուն համար
եկեղեցին անիկա ժողովրդոց հասկըցընող գործա-
կալ քարտղիչներ դրեր է : Տղան արդեօք իր խոկ
հասակին մէ ջ իր խելքու այն քարտղին տեղը
կրնայ մի լեցընէլ : Ռասճներկ օ կը հետեւի որ՝ ար-
դայրը կամ ուրբ Վ հաւարանին միտքը Եկեղեցոյ
վարտապետութեան համայայն բայապը ունենալը են,
կամ ուրբ Վիրքը կորդալու և թարգմանելու
տեղ՝ հաւատոյ վարդապետութե ողամիտ գիրք
մը կարդալու և թարգմանելու են : Մէն հերձ
ուած՝ սուրբ գրոց միտքը ծուռ հասկընութ ե-
լած է, և սուրբ գիրքը ծուռ հասկընալկըլուց
երբոր մէկը ինքնին առանց առաջնորդի կրկարդայ”:

թեանց տեղի չունենալը նկատեցինք, ինչպէս ամէն ընթերցող կը վկայէ, բայց չէինք կարծեր որ չյուսոցուած շփոթութեանց պատճառը ըլլայ .
սակայն երբոր անկից յառաջացած գէշութիւններուն լուրը Վեստինյէն նոր եկած՝ նամակներէն առնիք՝ հարկադրեցանք ծանուցանել։ Ա տոն զի յարսնիք է թէ մէկ մը կ'ունենայ միանգամայն թէ թշնամի և թէ բարեկամ։ ու տոի բարեկամին հրատարակչին նոյն վարժապետին բանած ընթեց քին վրայ ըրած այս խորհրդածութիւնները և մասցածին հէտեւութիւնները պատճառը առնելով գիւղցւոց մէջէն՝ վարժապետին հակառակորդ բանի մի խօթաւմիտ անձնիք զանազան շուկաներ կը յարուցանեն, իբր թէ վարժապետը առգիւր բանը կախառակի իր գլուխ բանած իւր այս ընդուածութիւնը գիւղը անուր գիւղը անպատճած ըլլայ և պատճառը ընդուածութիւնը իւր գլուխ բանը մասն կը յառաջներ լարուղանել, և լայ և այն և այլն և այլն

Տայց ես կըմիայիմու ակնիրե յայտնի է թէ
յիշեալ ինօսքերը ու զգապէս իրենց գովրատան
ու վարժապէտին վրայ չէ . թէ պէտ միայն հռժ
բարձուներուն և վարժապէտին ըստ լով ինօսքը յանե
րասի մասնաւորի վրայ դարձուցած կըկարծէ
բայց յօդուտծը վիրեն ՚ի վար կարդ ացառա
պատրանը ըստալ կրծառնընայ , և թէ ոչ յիշեալ
վարժապէտը այնպիսի գաղտփարներ կամ միտքե
ունի և ոչ մեր հրատարակից անօր այդ պիսի մէ
բանը լսած կոմ աւած է , բայց միայն նոյն մ
ջոցին ձեռքի գրից իր կառավարութենէն դու

Ելած ըլլալով, և բողոք ազգային ու ժառանաբր վարժապետներուն անելուն ալ ըրածը նոյնը ըլլալը և մինչեւ ցայսօր տակաւին բոլոս ազգային դպրոցներուն մէջ նոյն ընթացքը բանուած ըլլալը թէպէտե ազէկ գիտնալով, բայց ակամայ չմիշելով որ այն միտքը դրած ու բշելուզած քանի մը գալափար ներն ու խօսքերը կարենայ զուրցել, կամ դուցէ չի տանալով, վասնզի և ոչ զպարտան մը բոլ հանդիպած ունի՝ անոնց ամէնուն հետ լուսանց մէր ու բարձիամութիւն ունենալուն, և մինչեւ նոյն վարժապետին դատախակութեց ժամանակին ու յետոյ ազգային ճեմարանին մէջ, և ժամանակաւ իր ձեռքը մէջը եղած ուրիշ ազգային դպրոցներուն մէջ ալ նոյն ընթացքը բանելուած ըլլալը միտքէն ելած ըլլալով, և կամ նոյն միջացին այսպիսի ազգային նոր տնօրէնութիւն մը միտքը գտնվի, ու նոյն վարժապետն ալ իրեն պէս առանկ զանազնի ազգային բնել-վերշունելուր ինքնիշխան և առանց ընդհանուր ինորհուրդի կոցուրդ կամ կամարձակողմէ կը կարծելով՝ անխոհ մարտար ու ազատաբան կը գրէ նոյն խօսքերը առանց առաջն ու ետքը մասած ելու. :

Չեմք կրնար ըստել թէ խօսիլ չգիտնալէն է .
այլ մաքին ամէն ծնունդը իբրև անսփառ վճիռ-
ներ ու խորհու բդներ հաւանած ըլլուլէն , եթէ ոչ
յատու կ գիտառ որութեամբ , ի՞ան կոյ որ կրնայ
խորհիլ մէկը բայց ոչ երբէք ՚ի գիր անցունել .
բայց ամէն մարդ գիտէ որ տառը մեղադրել էլ
զի նոր բան մըն ալ էլ , վասնվի նոյն գրիչն
ելած երկու տող բան կարդացողը՝ մոացածին ,
չեղած ու մանաւանդ թէ վնասակար բաներ կը-
գտնոյ . ինչպէս նաև իւր լրագրոյն օգոստոս 18
թիւ 27-79 թերթին մէջալ նոյն կեսարից գիւ-
ղերէն թարաս զիւղին Վամի կօնեան ընկերու թե-
Վարդուատրիկեան վարժարանին վրայ խօսելու-
ժամնակն ալ , նոյն վարժարանը հիմնադ հայրե-
նասիրաց մեծագործութիւնը հասկը ցնել ուզե-
լով անանիկ մոացածին ու մոքէ շանցած խորհրդա-
ծու թիւններ կ'ընէ , որ կարդացողը մեծապէս կը-
զարմացնէ ու մարդու միտք բան կը ձգէ . և ա-
նոնցմով իբր թէ կ'ապահովնէ զանոնք որ եթէ
անոննին անմահացնել էր նէ այս շափս ձեռք-
կու տայ , ալ այսուհետեւ անոր զարդացմանը հօգ-
շոանն լավելին խափանի ու տակի՞ ՚ի վերայ ըլլոյ-
ու նէ այսցափս բաւական է զիրենը իրենց նսաց-
տակինն հասցունելու , այս է յիշատակնին անմա-
հացնելու : Յմէն մարդ կըլլայէ թէ տանիկ խօսք-
պէտք չէ գրու իլե ոչ մոքէ անցունել եթէ ոչ
գիտու օրու թիւ տմբէ մը , այսպիսի նիւթոց մը վաս-
րնաւ մէկը չկրնար տարակուսիլ ի՞նչ գրելլիքին
վրայօր , ու խորքինտու ելով այսպիսի ցրու ելլի
խօսքերու տեղի տալ . բայց մէր հրատարակչին
բնու թիւնն է ամէն բանի մէջ հակառակը ու
վնասակարը խորհիլ ու տակէն բան մը հանել
ինչպէս նաև այս նոր գէպքիս մասին :

Բայց թող ներեւ Հքատարակի մը պարտքերը
խիստ շատ են. նկատելիք խիստ շատ բաներ ունի
թէ ակտ ինըը և ոչ մէ կը կըդիտէ. հքատարակի չ
մը պէտք է խիստ խոհեմութեամբ և գդուշաւոր
վարութիւն անունի պարագաներու մէջ որուն տակէն
ազդ այլն գէշւթիւններ կրնան ծագիլ, չէ նե
լլադիր մը օրէ օր ազգին մէջ բարութիւններ
յառաջ բերելով ազգասիրութեան և ուսումնա
սիրութեան սգին արծարծելով և առանց հակա
սակութեան սգւոյ ու անկողմնասիրութիւն ազգին
զանազան մասերը և կողմնակցութիւնները սիրով
ու միաբանութեամբ իրարու հետ յօդելով ազէ
կութեանց ու յառաջադիմութեան պատճառ
ըլլալու տեղը՝ զանազան այսպիսի գէշութիւննե
րու պատճառ ըլլալով ազգին յետախաղացու
թեանը ու վերջապէս կործանմանը գործիք մը ե

զած կըլլայ՝ հակառակ իւր նպատակին . միթե ասոնք պիտի ըլլան լրագիրներէ և օրագիրներէ յուսացուելիքները , Ի՞այց ահա մեր հրատարակիչը ասոնց և ոչ մէկը գիտէ ու կը յիշէ , չխորհիր ու շրուէր թէ այսպիսի բաները ընդհանուր բաներ են , ազգային անօրինութիւններով կըլլան , գուցէ մասնաւորի վրայ խօսելէն գէշութիւններ ելլեն . զհուաքար ու ինքնահաւան խօսիլ մըն է կրգալեցունէ սանձարձակ ու ինքնիշխան՝ իբր.թէ ազգ ու քրիստոնէութիւն ըսելը միայն ինք ըսել ըլլայ , և ամէն խորհուրդ ու անօրէնութիւն հարկ ըլլայ միայն իրմէ արտաքերուիլ :

Չեմք քններ ըստածներուն իրաւ ացի կամ անի բաւածներուն իրաւ ացի կամ անի բաւածներ ըստածներ պատճե այն ազգը պիտի վնասու և անոնց այսպէս կամ այնպէս տնօրինու ելիքը ազգ ային (ռասու-Նախան կամ Շասպիարանիութեան ու հոգեւոր) ժողովքի մը զ արծ է, թէպէտ ինքը բնաւ չուզեր ճանշալ ասանկ բաներու մէ չ իւմէ զատ ուրիշ խորհրդակից մը բայց միայն ստ կրնամք ըսեւ որ այդ խօսքերը հոն չէր վայլեր, որ եթէ ոչ չարակամութեամբ՝ գոնէ պարզամտութեամբ ու անխորհրդաբար այդ պիտի չարեաց պատճառ չըլլար. Իւր խորհրդածութիւնները միայն պարզ ազգային առաջարկութիւններ են մը կրնան ըլլալ, առհասարակ բոլոր դպրոցներուն վրայ խօսելով, և ոչ թէ միայն մէկ հատի մը վրայ խօսելով, ու վարժապետար օրինացնական կեր յուածամբ, սուբբ գրաց անարդուն, անեաց անգելութեակ և հասկանալ ու հասկելու իւնութեան ըսեւցող, մասնաւուն թէ ելեցնոց վարժապետար են ու արողակներեւն գույն բայց գիրք կարտացնական ու կարտացնական գույն են այս գույները.

Յայտնի է թէ բոլոր դպրոցներուն մէջ վարժակետները՝ սուրբ գիրք կըկարդացունեն ու կը կարգան, ինչպէս նաև ուրիշ շատերը՝ մինչև նոյն ինքն այս բանիս դէմքրողն ալ. բայց ասոնցմէ որը որը ած ու իշխութիւն առած է նոյն պաշոսնին համար, և ասոնցմէ որը յափոխես առաջնորդ դասուած ու սահմանուած է սուրբ գիրք կարդացողներուն, չէ նէ ատոնց ամենը ձեռ բերնին արթանաւորութեան գրեր սւնենալով՝ միայն այս վարժակետը մի զուրկ է այդ բանէն. և եթէ առանկ ըլլու հարկ է նէ այդ պահասութիւնն ալ որիննէ: Աւ ով գիտէ այս խօսքիւուն վբայ նաև ուրիշ ազգային գպրոցներուն և բոլոր ազգայնց ալ քիչ շատ տաքցած ըլլալը, միթէ մինչև հինգ հարյուր ազգային գպրոցներուն և բոլոր ազգայնց

մա անոնց ամէնք սուրբ գրոց յարդը չե՞ն մի
պահեր եղեր , միթէ ազգը սյատի տարիէ ՚ի վեր
այսպիսի մեծ սխալման մը մէջէ եղեր , միթէ այս
շափ հայրապետներ ՚ի մանկութենէ սուրբ գրոց
վարժուելու նկատուն և բարողներէն գտու ու-
րիշ ողջամիտ մարդիկ սուրբ գիրք կարդալուն
հաւատոյ վնասակար ըլլալը իրեն չափ չե՞ն մի
խորհեր , միթէ այսչափ դարերէ ետև ազգը իրմէ
մի պիտի սովոր սուրբ գրոց ի՞նչ յարդ և պատիւ-
ունենալ հարկ ըլլալը : Աշակե առաջնորդի կուրա-
լը սկզբանը քիչ մը կրմել զնացնէ , բայց վերը
սուրբ գիրք կարդալը միայն Գործակալ արքով չե՞ն-
քան լում՝ անոնցմէ գուրս և զպիւելուն սուրբ գերե-
կարդալը բոլորովին կարդիլէ հակառակ չայսու-
տանես այցու զպափառ և կեղեցւոյ դրու թեանը ,
թէպէտ հարկ է բացատրութեան պիտի եղած
տեղերը և կեղեցւոյն հարցընելը : Եզրափն տակը
քան մը կայ , թէպէտ չիրնար կուր բացարձակ բա-
րողէլ , բայց միշտ կը ջանայ բոլոր իր գրուածնե-
րուն . մէջ , անոնց գաղտփարները գալեցնել .
չըլլացնախալած ըլլաս պատուելի , այն մեր այսա-
տանեկայ ու զպափառ եկեղեցին չէ որ սուրբ գիրք
շլաներուն պան է իսպած և յետու կամ պունը սուրբ
գիրք ի՞նչ անեցնէլը դաստիարակութեան արժանի կը տասէ .
մեր եկեղեցին իւր ընթացքը սուրբ գրոց համե-
մատ ըլլալէն ամեննենին կատկած ու վտի չունե-
նալուն քնաւ մէկ ժամանակ մը անոր ընթերցումն
ալ չէ արգիլած ժողովրդենէն , այն բու ըստած
ի՞նչեցոյն արգելքը մեր սրբազնն Կամինիքները
չեն ճանչեր , և այսուհետեւ ալ չպիտի ճանչ-
ցուի : Բայց ասոնք մեր նպատակէն գուրս բա-
ներ են , մեր քննութեան տակը չեն իննար դառ-
նանո մեն խօսրին :

Վերայիշեալ վարժապետը իւր վրայ եղած ե-
զելութեան մասին իւր ցաւը մէզի գրած նամա-
կին մէջ արտաստօք յայտնելէն ետքը՝ կըսէ :

“Հրատարակիչը իւր խորհրդածութեանց վերջ
անանկ բերած ու անանկ մոռքէ շանցած մեղադ-
րական խօսքեր զրուցած է յանիրաւի , որ ան-
շուշու ամէն մարդ անանկ պիտի կարծէ որ մէկ
մեծ պակասութիւնս կամ հերետիկոսութիւնս
բռնած ըլլայ՝ որուն համար զիս այցափ կ'անարգե-
ու այցափ դատապարտութեան արժանի կ'երեւ-
ցունէ , և կամ որ ես անոր երեւելի թշնամութիւն-
մը ըրած ըլլամ կամ ինքը ինձի երեւելի բանի մը
համար բարկացած , որ այս աստիճան կըյսնդդկնի
իմ վրաս դնել այս յանցանքները և կամ լսած
նուս նայելով իր սովորական զէնքերը կըսկիփ գոր-
ծածել ինձի դէմ՝ այս մեծ զրպարտութիւնները
ինձի ընելլավու , ու մէկ ազգի մը ըսելու խոս-
բերը կամիոփէ ու բոլորը մինակ իմ վրաս կըթա-
փէ . սակայն բարեմիտ ընթերցող մը յօդուածը
ամբողջ կարդալով շուտով կըհասկընայ որ իմ
բոլոր յանցանքս (Եթէ արժան է այսպէս կոչել՝
միայն բոլոր ազգին ու բովանդակ Նայաստանի
վաղեմի ու մինչև հիմա ունեցած սովորութեանը
համեմատ բերականութենէն ետեւ . թարգմանու-
թեան համար տղոց ձեռքը առաջն զիւք՝ սուրբ
Աւետարան տուած ըլլալ է” :

“ Իւր խորհրդածութիւններով իբր թէ մեզ
առաջնորդել , օգնել մը կըցտցընէ , բայց այն
ըսել հարկ սեպած երկու խօսքերը փոխան մել
երախտագիտութիւնը ու աշխատութիւնը յայտ-
նելու , պատկելու , վնասակար և օրինադանց մէկը
կ'երեցընէ զմեզ , առ անց պատճառը նկատելու
և թէ գիտութեամբ՝ ի՞նչ կելայ այսպիսի չարու-
թենէ մը , եթէ անդի խոսութեամբ՝ ի՞նչ պարտա-
կանութիւն ունի անմեղ մը գրք մը չգիտութեն-
ու անզգու շութեանը զնհ երթալու” :

“ Ուուրբ գրոց յարգը պատիւը չժանշնուրը բա-
նականութեան դէմ ըլլալով՝ կարծեմ թէ չպի-
տի գ տնուի երկրիս վայ անանկ մէկ անձ մը , որ
առ-ըբ գիրք ծը չյարգէ . իւրաքանչեւր ազգ իւր-
օրինաց զիբըը ունի ու կըյարգէ և անոր պատիւ-
ըը իրեն անհրաժեշտ պարաբ մը կըսեպէ , միթէ
մենք ասոնց ամենէն ալ մի դուրս ու վա-
զանք : Ուեր ազգին ալ սրբազն գրքերը շին և
Այս կատարանները ու նաև անանց համեմատ
ու անսուց վկայութիւններով գրուած հայրապէ-
տաց սրբոց գրեանքները ըլլալով , այն պատուա-
կան գրքերուն յարգը ու պատիւը պահել
յայտնի հերետիկոսութիւն է” :

“ Ավատի այսպիսի գրքերը թե որ լիզուի վար
մութեան համար անխորի տղոց ձեռքը տրուիլ
անօր յարգութեանը տահել չէ նէ , պէտք է որ
նախ դպրատանց մէջն շեգաբան , Աազման
Ժամագիրք , Գործք Առաքելց , Աւետարան ո
Կարեկ գրքերը վերցուին առհասարակ , որ ըն
թերցանութեան ընթացք մը եղած են ՚ի վազու
անտի հայածնակ բոլոր երևելի քաղաքներուն
գիւղերուն ու վանքերուն մէջ , և ապա միզի պէ
մասնաւոր՝ և ընդհանուրին շաւզացը հետեւ որ
խեղճերը դատապարտուին : Եւ այս երկիրս Ա
Վետարանը տաճկերէն կարդացունելը վանքեր
անգամ հաստատ է՝ հաւատոյ վարդու և մոռու :

“ Հրատարակիցը եկեղեցւոյ վարդապետութ
համեմատ բացատրովներուն հրաման կուտայ , և
անշու շու եմ՝ որ իմ ալ անհամեմատ մէկ բանս բըս
նած կամ տեսած չէ , ուստի հիմա պիտի աղու
չեմ զինքը որ մեր ալ այս ընթացքը չսանդգար
քանի որ ազգը ասոնց վասյօթ մասնաւոր տնօրի
նութիւն մը ու գրքեր պոտշած չէ , և կըխոստա

Նամքը չիրցած գտածնուս համեմապութիւնը նամակա
իրմէ հարցընել . Եթէ ինըն ալ նոյն պաշտօնի
համար որոշուածներէն է , զար խնդրեմ անյա
պաղ մեզ ծանուցանել ” :

“ Եյն հին սովորութիւնները դպրոցնուս մէջէ
վերցընելը կամ նոր բարեկարգութիւն մը տա
լով տղայոց ուժիշ արտաքին գրաբար կամ աշ
խարհաբար կարգացընելը առաւել աղէկ ու
յարմար ըլլալուն խելքերնիս քիչ շատ հասան
է ալ նէ , կըսալուս մք ազգային տնօրինութեա
մը և ասոնց համար ընթացը մը որոշուելըւն , չ
նէ մենք մեր գլխուն այց պիսի մէծ տնօրինութե

մը ձեռնամուխ ըլլալ չեմք կրնար յանդգնիլ և
մինակ մեր կարողաւթենեն ալ վեր բան է : Ի՞ն
թերցանութեան համար ունինք ըստնք , բայց

բերականութեան ու վարժութեան համար կը
խնդրենք ու կազաչեմք հրատարակիչը դպրոցի մը
մէջ սուբբ Վրբէն զատ ուրիշ գիրք մը ցուցընէ
ու եաքը սկսի միայն զինզ մէջ զարդրել և այն ժամ
մանակը ընել իրեն հարցու մները թէ ॥ Վիրը
պըց յեռաւ բաւլը անոր յարդութեանը պահել է դ և
ինպէս համար յակել է . . . . "

“ Հա թէ այս պատճառներով և թէ դպրու
տանս ազգատ ըլլալէն գտնուածներն ալ ձեռք
չկրնալ անցունելով յակամայ կամն կըպարտաւո-
րիմք տղաքը գտնուած մէկ բանի հին Վշետա-
րաններուն վրայ վարժել և թարդմանութիւննին
ալ անոնց վրայ ընել տալ որը սշնարհաբարի և
որը տաճկերէնի ըստ սովորութեան տմէն աեղ
գտնուած դպրոցներուն և ուսուցիչներուն : Վ-
ուանց այս պատճառներուս մէկը գիտնալու միտք
բերելու , ելեր բացարձակապէս միայն մեր ան-
խոհեմու թիւնը կը հրատարակէ Հայաստանի հրա-
տարակիչը , և անանկ խօսքերով ու զմեզ յանցա-
ւոր ցուցընելով՝ որ իբր թէ միայն մենք ըլլամիք
այս այսպէս ընողը , մինչև այսօքի անիրաւ տեղը
զանազան տարածայնութեանց ալ պատճառ ե-
ղուաւ . իրաւ է եղեր որ կըսեն թէ հրամայողը չէ

Հոգներ : Օ էն չունի ես այս ամեն զուրցուած ներուն ներքենիմ , բայց եկուր ատոնց հասկը ցուր թէ այն գրուած խօսքերը տակ չունին , հրատարակիչն ինքնիրեն հանած բանաստեղծութիւններն են , զուր տեղը չէ որ ըսեր են թէ անխօհեմ մը հորը քար մը ձգեց , քառասուն խելացի մէ կատ զեցան ու շերցան հանել " .

Վ երժապէս առանց աւելի խօսքերնիս երկնակը .

Վերջապէս առանց աւուլի թօսքթրսիս որդիցը
նելու ահա այս ամէն բաները ծանուցանելով
բարեկամաբար կ'աղաք մը յիշեալ հրատարակիցը
որ իւր այս յօդուածը սյնայինի գիտաւորութիւնների գրուած ըլլալը ու միայն չխորհելով ինքնին ընդհանուր խորհրդածութիւն մը ընելու
տեղը խօսքին կարգը հան տեղին գալով առանց
իրեն գիտաւթեանը մասնաւորի վրայ գարձեր և
անոր տակէն քանի մը անձինք գէշ հետեւութիւն
հանելու կ'աշխատին եղեր ալ նէ, իր միտքը այն
չէ, հազար առհասարակ բոլոր գործութեան եւ
ըլլալը յայտնէ իւր լրագրոյն միջոցավը ու իւր ան-
մուսթիքը կամ Ֆրանքի հարավ ընել ու վելլը մասաց-
ածին չարեաց պատճառ կարծուող խեղչը կառ-
կածներէն ազատէ, եթէ ոչ, անշուշո այս պատ-
ճառաւ անոր վրայ եղած ու ըլլալիք գուր կար-
ծիքներուն համար գլատասիսանատու պիտի ըլլայ
Վատուծոյ ահեղ գատաստանին առջն ինչպէս
նաև ասանկ մէյմէկ սցինչ պատճառներով իւր
ձեռօքը տակաւին ուրիշ շատերուն եղածներուն
համար . . . . .

Ո՞նամ ձերդ Եղիուռթեան

٦٥

Անոթեան Մ. Գրալֆ. Արվեստանոց :